

LUISE STEEKT HET VUUR AAN

Vuur, water, aarde, lucht, gloeiend ijzer en het geluid van een aambeeld – van de vele elementen die verbonden zijn met de Luisenhütte wordt bij „Luise heizt ein“ (Luise steekt het vuur aan) een totaal kunstwerk gesmeed. Sinds 2006 vindt het populaire cultuurfestival jaarlijks plaats, meestal vlak voor de zomervakantie. Door sfeervolle lichtkunstwerken, spectaculaire theater scenes, vurige muziek en creatieve acrobatiek worden alle zinnen geprikkeld. Passend bij dit thema worden er in het museum interactieve activiteiten voor kinderen en tieners aangeboden. Het evenement hoort bij het festivalverbond „Live in den Fabrikskes“ van het netwerk „WasserEisenLand – Industriekultur in Südwestfalen“ (WaterIjzerLand – Industriecultuur in Zuid-Westfalen). De toegang is gratis!

ANDERE EVENEMENTEN

Opening van het zomerseizoen

Begin mei ontwakent de Luisenhütte en het „Museum van de stad Balve“ uit hun winterslaap. Deze gebeurtenis wordt gevierd met een feestelijke opening van het zomerseizoen op een zondag in de eerste helft van mei. Het publiek heeft gratis toegang tot de presentatie van oude ambachten, interactieve activiteiten voor kinderen, muziekintermezzo's, culinaire geneugten en andere programmaonderdelen die horen bij het thema „Natuur ontmoet techniek“.

Halloween voor de kinderen

Eind oktober organiseert de Luisenhütte een Halloweenparty speciaal voor kinderen. De gasten dienen zich vooraf aan te melden. Er kunnen maximaal 100 kinderen in de leeftijd van acht tot twaalf jaar naar binnen. Bij de griezelparty is het van groot belang je zenuwen de baas te blijven als de hut in nevel en duister wordt gehuld. In elke hoek kan een griezel op de loer liggen. Het griezelparcours is voorzien van een paar technische hoogstandjes. En wie hongerig of dorstig wordt, kan bij de „Horrorbar“ geheel in stijl wat eten of drinken. De kinderen mogen natuurlijk ook verkleed komen.

FÖRDERVEREIN LUISENHÜTTE E.V.

De „Förderverein Luisenhütte – Vereniging tot behoud van industriële monumenten in Balve e.V.“ – biedt zijn leden en hun minderjarige kinderen, inclusief introductie, gratis toegang tot beide musea. De vereniging heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de verbouwing van dit nationale monument tot interactief museum en aan het ontstaan van de technische speeltuin „Kleine Luise“. Geëngageerd levert de vereniging een bijdrage aan het behoud van het totale terrein en helpt bij de exploitatie ervan. De vereniging ondersteunt culturele evenementen bij de Luisenhütte en organiseert elke laatste zondag van de maand gratis rondleidingen. En één keer per jaar worden alle leden in het kader van de ledenvergadering uitgenodigd voor een interessante lezing. Wordt ook lid van de Förderverein Luisenhütte.

Förderverein Luisenhütte e.V.

Widukindplatz 1
D-58802 Balve
Tel. +49 (0)2375 926-107
Fax +49 (0)2375 926-160
E-mail: g.fabry@balve.de

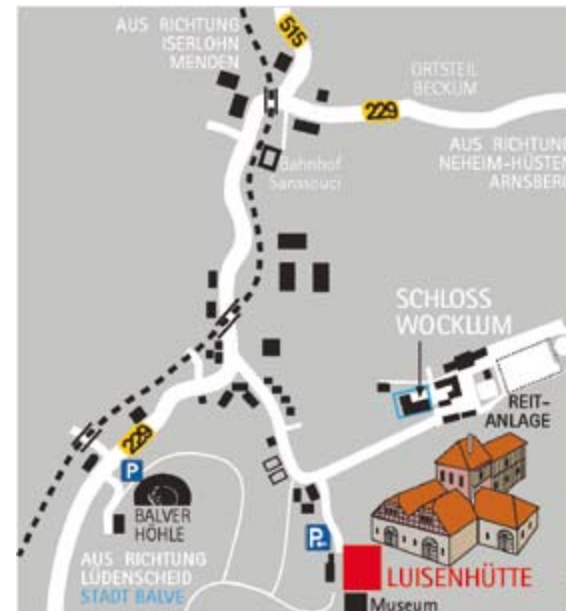
ZO BEREIKT U ONS

Auto en bus Vanuit het westen en noordwesten: A46, afslag 49-Hemer, via Hemer-Deilinghofen naar Balve. Vanuit het noordoosten en oosten: A46, afslag 63-Neheim-Süd, via Neheim-Süd en Herdringen naar Balve. Vanuit het zuiden: A45, afslag 14-Lüdenscheid, via Werdohl naar Balve. Vanaf de Sorpesee: vanuit Langscheid of Amecke of via Mellen in alle gevallen richting Balve. In Balve volgt u de borden (Navigatie: „Wocklum 10“). Parkeerplaats voor auto's en bussen direct naast de Luisenhütte.

Trein Station Balve en station Sanssouci aan de spoorlijn Fröndenberg – Neuenrade.
Dienstregeling: www.bahn.de

Bushalte Helle: 132, 137 richting Balve en Balve-Eisborn, alleen maandag tot en met vrijdag.
Dienstregeling: www.mvg-online.de

Bürgerbus Balve Lijn 3, halte Helle, alleen maandag tot en met vrijdag en op zaterdagochtend.
Dienstregeling: www.mvg-online.de

BEZOEKERSINFORMATIE

Luisenhütte Wocklum
Wocklum 10 (zijstraat van de Wocklumer Allee)
D-58802 Balve-Wocklum

Openingstijden

Uitsluitend van 1 mei tot en met 31 oktober di. – vr. 9:30 – 17 uur
za., zo., feestdag 11 – 18 uur
Maandag gesloten, uitgezonderd feestdagen en van 1 november tot en met 30 april

Gratis toegang op volgende dagen:

Internationale Museumdag, Open Monumentendag

Informatie en boeking van rondleidingen

Tel. +49 (0)2352 966-7034
Informatie in het weekend en op feestdagen:
Tel. +49 (0)2375 3134 (mei tot en met oktober)
museen@maerkischer-kreis.de
www.maerkischer-kreis.de/kultur-freizeit/Luisenhuette/

Gecombineerde entreebiljetten

De entreebiljetten gelden ook voor het naast de Luisenhütte gelegen „Museum voor prehistorie en vroege geschiedenis van de stad Balve“.

Museum voor prehistorie en vroege geschiedenis van de stad Balve

in het gebouw van de voormalige Wocklumer ijzerpletterij naast de Luisenhütte
Openingstijden: zie Luisenhütte
Boeken van rondleidingen, informatie:
Tel. +49 (0)2375 9372841 (mei tot en met oktober)
Tel. +49 (0)2375 9372838 (november tot en met april)
museumbalve@gmail.com

Uitgever

Märkischer Kreis – De Landraat
Fachdienst Kultur und Tourismus – Museen
Fritz-Thomé-Str. 80
D-58762 Altena

LUISENHÜTTE WOCKLUM

Midden in het Sauerland staat een uniek overblijfsel van de voorindustriële ijzerproductie. In Balve-Wocklum is een met waterkracht en houtskool aangedreven ijzermelterij en -gieterij compleet behouden gebleven. De in 1748 gebouwde en in 1865 stilgelegde Luisenhütte is een monument van nationale betekenis. In het interactieve museum ervaart u op zinnenprikkelijke wijze hoe daar ijzer werd gemaakt en vervolgens verwerkt werd tot producten van gietijzer. Afgerond wordt het bezoek in de schenkerij van de Luisenhütte, op het speelplein „Kleine Luise“ en door in grotten wonende beren en dinosaurussen in het „Museum van de stad Balve“.

LUISENHÜTTE WOCKLUM

WATER, STOOM EN HEET IJZER

LUISENHÜTTE WOCKLUM WATER, STOOM EN HEET IJZER

Luisenhütte

Waterkracht en houtskool waren de energieleveranciers van de voorindustriële Luisenhütte die in 1758 in gebruik werd genomen. In 1854/55 bracht de grafelijke ondernemersfamilie von Landsberg-Velen hun ijzersmelterij naar het hoogste technische niveau. De hoogoven werd vergroot, er werd een windverhitter ingebouwd en de gieterij werd uitgebreid. De belangrijkste vernieuwing was een blaas-stoommachine als aanvulling op het waterrad dat twee zuigerblazers aandreef. Deze voorzag de hoogoven van wind als er geen water door de Borkebeek stroomde. Desalniettemin moest de fabriek in 1865 worden stilgelegd. De concurrentie van de op cokes werkende hoogovens in het Ruhrgebied was te groot geworden. Sinds 1950 is de Luisenhütte als technisch cultuurmonument voor het publiek toegankelijk. Van 2004 tot 2006 is dit nationale monument met liefde gerestaureerd en omgebouwd tot interactief museum. Het toont zinnenprikkelend hoe daar ruw ijzer en gietijzeren producten werden gemaakt.

IN DE SPOREN VAN DE IJZERSMELTER

De rondleiding volgt de weg van de grondstoffen door de fabriek. De aanlevering werd gecontroleerd en gerapporteerd door de klerk in het klerkenhuisje. Op de Möllerboden duwen de bezoekers zelf de kruiwagens met ijzererts, houtskool en kalksteen. Aan de bovenkant van de hoogoven is het flink warm. Daar toont een film de hoogovenarbeiders bij het vullen van de oven van bovenaf. Tien meter lager wordt het boren van het tapgat in de hoogoven effectief nagebootst door een lichtspel, warmtestralers en filmfragmenten: gloeiend ijzer stroomt in het gietbed. In het „Gebläsehaus“ kunnen het waterrad voor het maken van wind en de blaas-stoommachine met één druk op de knop met veel lawaai worden ingeschakeld. Lichtsystemen in de gieterij zorgen ervoor dat de indruk van werkende smeltovens en een zojuist uitgevoerd gietproces van tandradoverbrenging en andere gietonderdelen wordt gewekt.

MULTIMEDIAAL BELEVEN

Ten slotte kunt u zich nog verder in de materie verdiepen in de voormalige knechtenwoning. In de bioscoop in de kelder vergelijkt de in 1952 gedraaide film „Am Feuerstrom des Eisens“, de Luisenhütte met moderne hoogovens. Eén verdieping hoger geven vier modellen de belangrijkste ijzersmeltechnieken sinds de Middeleeuwen weer. Het hoogtepunt is een interactieve mediatafel die alle productiestappen van de Luisenhütte in de vorm van een driedimensionale, bewegende computeraanimator toont. Onder het dak zijn niet alleen historische schema's en tekeningen te zien. In een kleine portretgalerij vertelt de bekende adelexpert Rolf Seelmann-Eggebert de spannende geschiedenis van de grafelijke eigenaren von Landsberg-Velen.

MUSEUMDIDACTIEK

Standaard te boeken programma's

„Van ijzererts tot wafelijzer“ is de naam van een interactief programma voor schoolklassen en kinderpartijtjes. De kinderen volgen de weg van het ijzer tot aan het uiteindelijke product. Daarvoor kruipen ze in de rol van de fabrieksarbeiders. Spannend voor kleinere groepen en kinderpartijtjes is ook de „Workshop Vuur en Tin“. Er kunnen ook rondleidingen voor volwassenen worden geboekt. Deze zijn goed te combineren met een rondleiding door slot Wocklum. Elke laatste zondag van de maand biedt de „Förderverein Luisenhütte“ om 14:00 en 16:00 uur gratis rondleidingen aan, u betaalt dan alleen de entreprijs.

Activiteiten voor kinderen gedurende de zomervakantie

In de zomervakantie biedt de Luisenhütte kinderen een reis in het verleden aan. Bij het historische spel kunnen ze het leven van vroegere eeuwen aan den lijve ondervinden en duiken gedurende vier dagen in de geschiedenis. Elk kind kruipt in de rol van de toentertijd levende mensen, leert verschillende oude ambachtstechnieken en krijgt veel te horen over de sociale structuur van die tijd.

INTERACTIEF SPEELPLEIN „KLEINE LUISE“

Na een bezoek aan de Luisenhütte mogen gezinnen met kinderen de „Kleine Luise“ natuurlijk niet missen. Op dit technische speelplein spelen de jonge bezoekers dat wat ze binnen hebben gezien op een speelse manier na. Midden op het plein staat een meer dan zes meter hoge kopie van de oorspronkelijke hoogoven. De kinderen kunnen die beklimmen via het steile Möllerplatform. Heel spannend is dan natuurlijk de glipartij in het donker naar beneden, onder begeleiding van lichteffecten die de gloed van de oven nabootsen. Drie kruiwagens kunnen worden ingezet voor de „fitnessstraining“. Voor de jonge bezoekers van het speelplein is het heel spannend in de gieterij. Op de werktafel gieten ze met het juiste mengsel van water en zand tandraden of andere gietstukken. Het waterrad is zeer geschikt als klimtoestel.

HÜTTENSCHENKERIJ

In het „Insthaus“, de voormalige arbeiderswoning van de Luisenhütte, vindt u de Hüttenschenkerij. In deze eenvoudige, maar passende omgeving kunt u genieten van koffie met gebak, ijs en kleine hapjes. Bij mooi weer is de „Biergarten“, direct voor het hoofdgebouw van de Luisenhütte, geopend. Van daaruit kan ook het speelplein „Kleine Luise“ in de gaten worden gehouden en kunt u rustig achteroverleunen terwijl de kinderen aan het spelen zijn.

E-bikeoplaadstation

Rondom de Luisenhütte vindt u diverse wandel- en fietsroutes. Voor e-bikes is er een oplaadstation in de buurt van de schenkerij. De oplaadpauze is perfect te combineren met een bezoek aan de Luisenhütte of de Hüttenschenkerij.

MUSEUM VOOR PREHISTORIE EN VROEGE GESCHIEDENIS VAN DE STAD BALVE

In de voormalige Wocklumer ijzerpletterij naast de Luisenhütte biedt het „Museum voor prehistorie en vroege geschiedenis van de stad Balve“ een reis door de tijd gedurende 400 miljoen jaren geschiedenis. Onder het motto „Bodemschatten – Mensensporen“ krijgt u een indruk van de geschiedenis van mens en natuur in het Hönnetal. Thema-eilanden stellen de belangrijkste tijdvakken en keerpunten voor – vanaf het Devon-tijdperk, toen Balve nog in het tropische Flachmeer lag, tot aan de ijzerproductie in de Middeleeuwen. Ook hoort u hoe de mens tot op de dag van vandaag profiteert van de bodemschatten van Balve. De exponenten verwijzen naar de nationale betekenis van Balve als vindplaats van de prehistorie en vroege geschiedenis. Resten van dinosaurussen en andere fossielen van massief kalk, botten van dieren uit de ijstijd leveren, evenals gereedschap uit het stenen tijdperk en wapens uit de grotten van het Hönnetal, tot op de dag van vandaag steeds weer nieuwe inzichten over vroegere levenswijzen op.

